

فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۴، شماره ۴ (پیاپی ۴۹)، زمستان ۱۳۹۸
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

مقاله پژوهشی
صص. ۸۳۱-۸۱۷

تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه‌ی گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان محلات)

علی اکبر عنابستانی* - استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران
کبریا مرادی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۸/۰۷

چکیده

گردشگری امروزه از جمله اولین فعالیت‌ها جهت اشتغال‌زایی و درآمدزایی در جهان محسوب می‌شود در سال‌های اخیر با رشدی شتابان توانسته جایگاه خود را به بالاترین سطح ارتقاء دهد. صنعت گردشگری به دلیل ماهیت چتر گونه خود دارای انواع گوناگونی است و به بخش‌های متفاوتی تقسیم می‌شود که یکی از زیر مجموعه‌های آن گردشگری کشاورزی است. یکی از مهم‌ترین شروط برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه آن است. شهرستان محلات به دلیل برخورداری از جاذبه‌های زیبا و کم‌نظیر کشاورزی، به‌ویژه مزارع و باغات پرورش گل و گیاه قابلیت‌های فراوانی در زمینه گردشگری کشاورزی دارد. بنابراین برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری گل و گیاه در شهرستان محلات نیازمند توجه به ابعاد مختلف تأثیرگذار بر توسعه این نوع گردشگری است که یکی از وجوه آن مسأله عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی است. در این راستا هدف از پژوهش حاضر تعیین وزن هر یک از شاخص‌های مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان محلات است. این پژوهش از نوع پژوهش‌های توصیفی - تحلیلی است و از نظر هدف یک پژوهش کاربردی است. جامعه آماری پژوهش را مسئولین و صاحب‌نظران شهرستان محلات در حوزه گردشگری تشکیل می‌دهند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) استفاده گردید. نتایج پژوهش حاکی از آن است که عوامل فرهنگی - اجتماعی با ضریب $(+0/768)$ تأثیر گذارترین عامل بر توسعه گردشگری کشاورزی می‌باشد از این منظر قطب گردشگری با ضریب تأثیر $(+0/768)$ ، فرهنگ سازی ضریب تأثیر $(+0/768)$ و تبلیغات ضریب تأثیر $(+0/768)$ بیشترین نقش را در توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان محلات دارا می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، گردشگری کشاورزی، شهرستان محلات، فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP)

نحوه استناد به مقاله:

عنابستانی، علی اکبر و مرادی، کبریا. (۱۳۹۸). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه‌ی گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان محلات). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۴(۴)، ۸۳۱-۸۱۷.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672113.html

مقدمه

گردشگری اساس توسعه‌ی اقتصادی و فرهنگی است. پس از اواسط قرن بیستم بود که شروع به رشد مداوم کرد و به یکی از بخش‌های اصلی در اقتصاد جهان تبدیل شده است (Chronopoulou, 2013:7). به طوری که در برخی کشورها درآمد‌های ناشی از گردشگری به عنوان یکی از منابع عمده در جهت تقویت اقتصاد ملی آنها می‌باشد. از این رو بیشتر جوامع در پی افزایش سهم اقتصادی خود و بدست آوردن بازارهای جهانی این فعالیت می‌باشند. رشد روز افزون و شتابنده گردشگری موجب شده که بسیاری از صاحب نظران قرن بیستم را قرن گردشگری بنامند (Haidari Chine, 2009: 25). گردشگری به دلیل ماهیت چتر گونه خود دارای انواع گوناگونی است و به بخش‌های متفاوتی تقسیم می‌شود. گردشگری کشاورزی یکی از گونه‌های گردشگری روستایی است که در دو دهه‌ی اخیر در کشورهای توسعه یافته از رشد بسیار بالایی برخوردار بوده است. بسیاری از مطالعات بر ارزش گردشگری کشاورزی در ایجاد درآمد مکمل، بویژه در زمان رکود اقتصادی، و یا بکارگیری آن به عنوان جایگزینی برای اشتغال خارج از مزرعه تاکید می‌کنند از بعد اجتماعی- فرهنگی، نیز گردشگری کشاورزی به عنوان ابزاری در جهت ایجاد اشتغال برای اعضای خانواده و به عنوان طرحی برای وراثت مزرعه پیشنهاد شده است. همچنین گردشگری کشاورزی می‌تواند مزایای دیگری همچون حفظ سنت‌ها و صنایع دستی و همچنین میراث کشاورزی، طبیعی و ساخته شده را ایجاد کند زیرا این مزارع در سنت‌های محلی جای دارند و نهایتاً، با توانمندسازی مزارع سنتی خانوادگی به منظور باقی ماندن در تجارت می‌تواند به حفظ کلی جوامع، مناظر و زیست گاهها کمک کند (Barbieri 2013: 256-257). گردشگری کشاورزی منافع زیادی برای جوامع به همراه دارد به علاوه گردشگری کشاورزی نسبت به سایر اشکال کارآفرینی، کشاورزی پایدار را در حجم گسترده‌تری نمایش می‌دهد (Gao & et al, 2013: 365). و به عنوان یکی از منابع بسیار مهم کسب درآمد و ایجاد اشتغال می‌تواند در پویایی بخش‌های مختلف اقتصادی جوامع نقش عمده‌ای را ایفا کند. لذا با توجه به اهمیت کشاورزی و محصولات تولیدی آن، توسعه‌ی گردشگری کشاورزی تأثیرات مثبتی در بخش اقتصاد کلان کشور خواهد داشت. از این رو برنامه‌ریزی، هدایت و توسعه گردشگری کشاورزی که دارای تأثیرات اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی فوق‌العاده‌ای نیز هست به‌عنوان یک نیاز مطرح می‌شود. توانمندی قابل توجه شهرستان محلات در زمینه‌ی پرورش گل و گیاهان زینتی و وجود باغهای پرورش گل و گیاه باعث شده که این شهرستان از بستری بسیار مناسب جهت توسعه‌ی گردشگری کشاورزی برخوردار باشد و همچنین می‌تواند به عنوان کانون اصلی جذب گردشگر در زمینه‌ی گردشگری کشاورزی مطرح باشد. لذا در صورتیکه برنامه ریزی مناسب و اصولی جهت توسعه گردشگری در این منطقه انجام گیرد، این صنعت می‌تواند به عنوان یک نیروی محرک برای پویایی اقتصاد و ابزاری ارزان و باصرفه جهت توسعه، با ایجاد فرصت‌های شغلی سبب ایجاد سرمایه گذاری شود و از این طریق به افزایش سطح رفاه و سطح استانداردهای زندگی مردم منطقه و نهایتاً توسعه اقتصادی و اجتماعی این شهرستان کمک شایان توجهی نماید. در این راستا هدف از انجام پژوهش تعیین وزن هر یک از شاخص‌های مؤثر بر توسعه‌ی گردشگری کشاورزی شهرستان محلات در شهرستان محلات می‌باشد. پیش از سال ۱۹۹۰ گردشگری کشاورزی کمتر مورد توجه محققان قرار گرفته و مطالب کمی راجع به گردشگری کشاورزی چاپ شد. با این وجود محققان در سال ۱۹۹۱ به این موضوع علاقه‌مند شدند و اقدام به چاپ مطالبی راجع به گردشگری کشاورزی در دو مجله توریسم پایدار^۱ و پژوهش‌های تفریحی توریسم^۲ نمودند (Joanne Lack, 1997: 21). گردشگری کشاورزی ترکیبی از دو کلمه‌ی کشاورزی و گردشگری است به بیان‌دیگر این اصطلاح مؤید پیوندی فی‌مابین صنعت گردشگری و بخش کشاورزی است (Ghadiri Masoums et al, 2010: 128). گرچه گردشگری روستایی و گردشگری کشاورزی اغلب به عنوان مترادف استفاده می‌شوند؛ اما مفهوم این دو در این بخش با هم فرق دارد. به طور کلی، گردشگری کشاورزی نوعی گردشگری است که در مزارع صورت می‌گیرد و توجه داشته باشید که ارتباط قوی بین گردشگری و فعالیت‌های کشاورزی وجود دارد (ویور^۳ ۲۰۰۶). هریس^۴ و همکارانش (۲۰۰۲) نقش اجتماعی و اقتصادی گردشگری کشاورزی را این چنین توصیف می‌کنند: "این نوع گردشگری خانواده-های روستایی، و به طور وسیع‌تر، جوامع آنها را تحت حمایت قرار داده؛ و به بسط پایه‌های اقتصادی آنها کمک می‌کند؛ حفظ

1 Sustainable Tourism

2 Tourism Recreation Research

3 Weaver

4 Harris

اشتغال محلی از دیگر اهداف آن است و انگیزه‌های برای حفظ سنت‌ها فراهم می‌آورد؛ و میان ساکنان شهر با روستائیان ارتباط برقرار می‌سازد. علت اولیه گسترش گردشگری روستایی ترسیم رابطه همزیستی مناطقی است که در آنها نه کشاورزی و نه گردشگری را نمی‌توان به طور مستقل از هم توجیه کرد" (Bumbalova, 2010: 22-23). به دلیل نقش و اهمیت گردشگری کشاورزی در توسعه کشاورزی و توسعه روستایی، این صنعت در چند دهه اخیر در بسیاری از کشورهای دنیا به شدت مورد توجه قرار گرفته است. به طوری که در انگلستان برای تشویق کشاورزان در حرکت به سمت گردشگری کشاورزی دولت طی سیاست‌هایی، حمایت مالی را برای این امر در نظر گرفته و مقررات و روندی آسان را برای دستیابی به آن وضع کرده. همچنین کشورهای اتحادیه اروپا و سازمان‌های حمایت کننده دولتی در یک شبکه به هم پیوسته برای ترفیع و توسعه گردشگری کشاورزی، کمک‌های مالی را برای شرکت و سهیم کردن کشاورزان در این امر اختصاص دادند (Javan & Saghaei, 2003:134) در ایالات غربی بریتانیا حدود ۲۳ درصد از مزارع درگیر توریسم مزرعه هستند. گردشگری کشاورزی در استرالیا در ظرف ۱۰ سال به حدی رشد کرده است که تقریباً ۳۰۰ مزرعه و دامداری را در بر می‌گیرد. در فرانسه، اقامتگاه اجاره‌ای، که به منظور به کارگیری خانه‌های مزرعه‌ای تحت استفاده و یا اضافی تأسیس شدند، از ۱۴۶ اقامتگاه در سال ۱۹۵۵ به پیش از ۲۸۰۰۰ در سال ۱۹۷۹ رشد یافتند. در سال ۱۹۹۶، ویلیامز و شاو برآورد کردند که کشاورزان اتریشی ۱۰۹۰۰۰ اتاق مهمان را به عموم مسافران عرضه کردند (Joanne Lack, 1997: 23). توریسم کشاورزی فرآیندی برای ترویج کشاورزی در روستا و تبیین جایگاه کشاورزی در اذهان گردشگران و بهبود محصولات کشاورزی در روستا می‌باشد، چنانچه گردشگران با شرکت در فعالیت‌های سنتی کشاورزی روستایی بدون ایجاد پیامدهای منفی در اکوسیستم مناطق میزبان، از امکان مشارکت در فعالیت‌های کشاورزی روستایی برخوردار می‌شوند (Mahmudi Nejad & Bomanian, 2009: 59-60). به طور کلی گردشگری کشاورزی را می‌توان از دو جهت مورد توجه قرار داد؛ از یک جهت برای محیط‌های روستایی و پیرامون آن‌ها که این فرصت را مهیا می‌کند تا گردشگران، فارغ از هیاهوی شهری و فن‌آوری در بطن سنتی روستا، زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو، اقتصاد روستایی وابسته به زمین می‌تواند راه‌های تنفس دیگری را تجربه کند (Ghanbari, 2008: 7). به طور کلی گردشگری کشاورزی به عنوان شیوه تحریک کننده رکورد اقتصادی در جوامع محلی در نظر گرفته می‌شود که آثار آن را در این نواحی می‌توان به شرح زیر بیان کرد

- فراهم آوردن درآمد ثانویه برای کشاورزان، هرچند که برخی محققان با این امر مخالفند و ادعا می‌کنند که درآمدهای بدست آمده از گردشگری کشاورزی کمتر می‌توانند بر درآمد کشاورزان اثر بگذارند.
- حفظ چشم انداز فرهنگی و بصری محیط روستا
- کاهش مهاجرت بوسیله ایجاد اشتغال،
- انتقال تفکرات از مناطق شهری به روستایی
- فراهم آوردن امکان تجربه زندگی برای شهرنشینان
- تنوع بخشی به اقتصاد روستایی
- ایجاد تماس بازارها با مراکز شهری
- ایجاد شرایط برای یک شالوده‌ی معین و افزایش هویت جوامع و تاکید بر اهمیت کشاورزی در مناطق محلی (Joanne Lack, 1997: 25).

در رابطه با گردشگری کشاورزی در ایران تاکنون تحقیقات چندانی صورت نگرفته، در حالی که در سطح جهانی پژوهش‌های بسیاری بر روی گردشگری کشاورزی متمرکز شده است. عمده مطالعات انجام شده در زمینه گردشگری کشاورزی، هر کدام یکی از ویژگی‌ها و ابعاد این شکل گردشگری را مورد بررسی قرار داده و موضوع عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی کمتر مورد توجه قرار گرفته است، که در پژوهش حاضر به آن پرداخته می‌شود. در زیر به برخی از مطالعاتی که در زمینه گردشگری کشاورزی انجام شده است، اشاره می‌شود:

اریسیان (۱۳۸۲)، جوان و سقایی (۱۳۸۳) و معصومی (۱۳۸۶) با معرفی گردشگری کشاورزی را به عنوان یک گونه از گردشگری در الگوی فضایی گردشگری روستایی و نقش مهم آن در تغییر بنیه‌های اقتصادی موجود روستا و نیل به سمت یک اقتصاد پایدار روستایی معتقدند که نواحی روستایی بسیاری در کشور وجود دارد که دچار رکود اقتصادی بوده و مهاجرفرستی بالایی دارند و همچنین از قابلیت گردشگر پذیری نیز برخوردارند، بنابراین ضروری است که این نواحی در تلفیق کارکرد کشاورزی و تنوع بخشی

به اقتصاد روستایی پتانسیل سنجی شوند. خالدی و همکاران (۱۳۹۰)، علیقلی و عزیز (۱۳۹۱)، برقی و قطبی نژاد (۱۳۹۲)، حلیان و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش‌های موردی خود در مورد گردشگری کشاورزی با مدل سوات به نتایج کلی یکسانی در مورد اینکه محدوده‌های مورد بررسی دارای قابلیت‌های توریستی - اگروتوریستی بسیار بالایی بوده اند، دست یافته‌اند. نتایج این پژوهش‌ها نشان دهنده این است که محدوده‌های مورد مطالعه، دارای نقاط قوت داخلی و قابلیت‌های بالقوه توریستی - اگروتوریستی بسیار بالایی بوده اند. بنابراین ضرورت اعمال استراتژی‌ها و راهکارهای اساسی در جهت اولاً: تأکید بر نقاط قوت و بویژه جنبه اگروتوریستی، با از بین بردن یا کاهش تهدیدها، موانع پیش روی توسعه گردشگری کشاورزی، ثانیاً: استفاده از اصل مزیت نسبی و بهره‌گیری از عوامل بیرونی، در راستای پایداری سکونتگاه‌های روستایی تأکید دارند. خسروی دانش (۱۳۹۱) و بدری و همکاران (۱۳۹۲) معتقدند که فعالیت‌های جذاب کشاورزی، تنوع محصولات و همچنین وجود مراحل کاشت و داشت و برداشت محصولات در تمام فصول، شرایط فرهنگی و همگنی قومیتی مذهبی و برقراری ارتباط صمیمانه با افراد غیر ساکن از ظرفیت‌های لازم برای ایجاد و توسعه گردشگری کشاورزی می‌باشد و برای این منظور به مشارکت کشاورزان و مردم محلی نیاز است. احدنژاد و همکاران (۱۳۹۱)، پیری و گیلانی (۱۳۹۳)، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۲) و خالدی و همکاران (۱۳۹۲) معتقدند که گردشگری کشاورزی می‌تواند باعث امنیت غذایی در برخی نقاط روستایی، افزایش درآمد و ارتقاء سطح زندگی در مناطق روستایی، گسترش بهره‌برداری از مزارع، بازاریابی و فروش مستقیم محصولات کشاورزی، افزایش آگاهی پیرامون محصولات کشاورزی محلی و فرآوری محصولات کشاورزی، جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها، کمک به احیای رسوم منطقه‌ای و بومی و تاریخی، هنرها و صنایع دستی محلی، پیشرفت و بهبود فرهنگ، ارتباط و درک درون منطقه‌ای گردد. اسنوا^۱ (۱۹۹۴)، فیلیپ و دیگران^۲ (۲۰۱۰)، آروبو، باربیری، ریچ^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش‌های خود با مشخص کردن ویژگی‌های اصلی گردشگری کشاورزی و سازمان‌دهی آن در یک چهارچوب مشخص به سبک‌شناسی گردشگری کشاورزی می‌پردازند. همچنین معتقدند که موقعیت کشاورزی، سرگرمی، مزرعه و آموزش در یک تعریف خوب مشمول گردشگری کشاورزی می‌باشد. براون و دیگران^۴ (۱۹۹۳)، آکپینار و دیگران^۵ (۲۰۰۳) معتقدند که گردشگری کشاورزی یک انتخاب ارزشمند برای حفاظت از محیط روستا و ایجاد درآمد و فرصت‌های شغلی در مناطق روستایی می‌باشند. لوپز و دیگران^۶ (۲۰۰۶)، چه و ویک^۷ (۲۰۰۵)، اُکترسکی، جیم. راس، مونیکا^۸ (۲۰۰۸) معتقدند که گردشگری کشاورزی یک منبع اضافی درآمد برای مزارع و حفظ مزارع کشاورزی و افزایش سطح زندگی برای خانواده‌های آنها فراهم می‌کند همچنین گردشگری کشاورزی می‌تواند به عنوان نوش دارو برای مشکلات مزرعه، بازسازی کشاورزی و مزارع کوچک به کار رود. منگونی، خهلا ایساک^۹ (۲۰۱۰)، معتقدند که تفاوت‌های اجتماعی و اقتصادی قابل توجهی در میان گردشگری و غیرگردشگری کشاورزی کشاورزان وجود دارد و اکثریت کشاورزانی که در این کسب و کار شرکت کرده بودند چند زبانه هستند که در این میان زنان کشاورز مسلط تر بودند. پری، جورجیا و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۴)، چهار جنبه از ویژگی‌های گردشگری کشاورزی شناسایی و در یک برند جدید برای شرکت گردشگری کشاورزی ایتالیا ارائه می‌دهند (تسهیلات اقامتی، فعالیت‌های کشاورزی، محصولات غذایی و ذخیره‌سازی، فعالیت‌های تفریحی و زمینه چشم انداز). چو هیونگ ساک، پاتریک جیم اف^{۱۱} (۲۰۱۴) معتقدند که اپراتورهای گردشگری کشاورزی نیاز به رسیدگی تعاملات بین فردی توریستی دارند و اینکه چگونه آن تعاملات بر تجربه توریستی آنها تأثیر می‌گذارد. فرصت به وجود آمده برای تعاملات مثبت و حمایتی با استفاده از برنامه‌ها و خدمات گردشگری کشاورزی توانسته به بهبود رضایت گردشگران با تجربیات گردشگری آنها کمک کند. نگاهی به پژوهش‌های انجام شده در زمینه گردشگری کشاورزی نشان می‌دهد که اکثر پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه مربوط به بررسی قابلیت‌ها توسعه گردشگری کشاورزی در مناطق روستایی می‌-

1 Snow

2 Philip & et all

3 Arroyo.C, Barbieri. C, Rich .R .

4 Brown

5 Akpınar & et all

6 Lopez

7 Che & Veek

8 Ochterski, Jim. Roth, monika

9 Mnguni, KHehla Isaac

10 Giorgia peri & et all

11 Choo,hyungsuk.Petrick.jame F

باشد. لذا مطالعه حاضر با انتخاب شهرستان محلات به عنوان یکی از مکان‌های مستعد توسعه گردشگری کشاورزی به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی می‌پردازد.

روش پژوهش

روش مطالعه این تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و پیمایشی است. با توجه اینکه هدف از انجام این پژوهش تعیین وزن هر یک از شاخص‌های مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان محلات می‌باشد لذا با توجه به تخصصی بودن موضوع پژوهش، جامعه آماری پژوهش عبارت است که مجموعه افرادی که به عنوان مسئولین اجرایی منطقه مورد مطالعه مشغول به فعالیت هستند و پیرامون مسائل گردشگری کشاورزی از تجربیات و دانش لازم برخوردار می‌باشند. لذا طریق نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند ۱۵ نفر از مسئولین به عنوان افراد نمونه برگزیده شدند. همچنین برای اجرای پیمایش از پرسشنامه استفاده شده که نظرات مسئولین و صاحب نظران را قالب مقایسه زوجی معیارها و زیر معیارها در مورد عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی منطقه موردسنجش قرار داده است. سپس داده‌های به‌دست‌آمده از پیمایش برای وزن دهی معیارها و زیر معیارها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) بدنبال آشکار شدن ایرادات و مشکلات تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، از جمله وجود مقیاس نامتوازن در قضاوت‌ها، عدم قطعیت، نادقیق بودن مقایسه زوجی و عدم انعکاس کامل سبک تفکر انسانی به سال ۱۹۸۳ برای نخستین بار توسط دو پژوهشگر هلندی به نام وان لارهوفن و پدریک پیشنهاد گردید. این روش با جایگزینی اعداد فازی مثلثی در ماتریس مقایسه زوجی و بر مبنای حداقل مجذورات لگاریتمی بنا نهاده شده است (حیبی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۳).

در انجام روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) مراحل زیر به اجرا گذاشته می‌شود:

- ۱- رسم نمودار سلسله مراتبی؛
- ۲- تشکیل ماتریس مقایسه زوجی با به کارگیری اعداد فازی
- ۳- محاسبه وزن نرمال شده فازی هر عنصر (Si) برای هر یک از سطرهای ماتریس زوجی؛
- ۴- محاسبه درجه بزرگی (Si) نسبت به همدیگر؛
- ۵- محاسبه وزن معیارها و گزینه‌ها در ماتریس مقایسه زوجی؛ و
- ۶- محاسبه بردار وزن نهایی (عطائی، ۱۳۸۹: ۱۰۸-۱۰۶).

به منظور انجام مقایسه‌های زوجی، تولید سلسله مراتب و محاسبه وزن هر عامل در فرایند ساسه مراتبی فازی از نرم افزار Excel استفاده شده است. برای وزن دهی به معیارها و زیر معیارها از مقایسه زوجی فازی که توسط کارشناسان سازمان‌ها (۱۵) انجام شد، استفاده گردید برای این منظور پرسشنامه‌ای طراحی و تکمیل گردید. در این پرسشنامه عوامل هیجده گانه مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی مورد مطالعه تکمیل و سپس با نرم افزار Excel وزن دهی عامل‌ها انجام شد.

براساس چابوب نظری، معیارهای گردشگری کشاورزی مورد بررسی، استخراج و براساس آنها زیر معیارها مورد شناسایی قرار گرفت. معیارهای گردشگری کشاورزی در ۳ معیار فرهنگی - اجتماعی با ۶ زیر معیار، معیار توسعه اقتصادی ۵ زیر معیار و معیار کالبدی - محیطی با ۷ زیر معیار. بنابراین با توجه به مطالعات انجام شده در زمینه بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی معیارها و زیر معیارهای تحقیق به شرح جدول (۱) می‌باشد.

جدول ۱. معیارها و زیر معیارهای موثر بر توسعه گردشگری کشاورزی

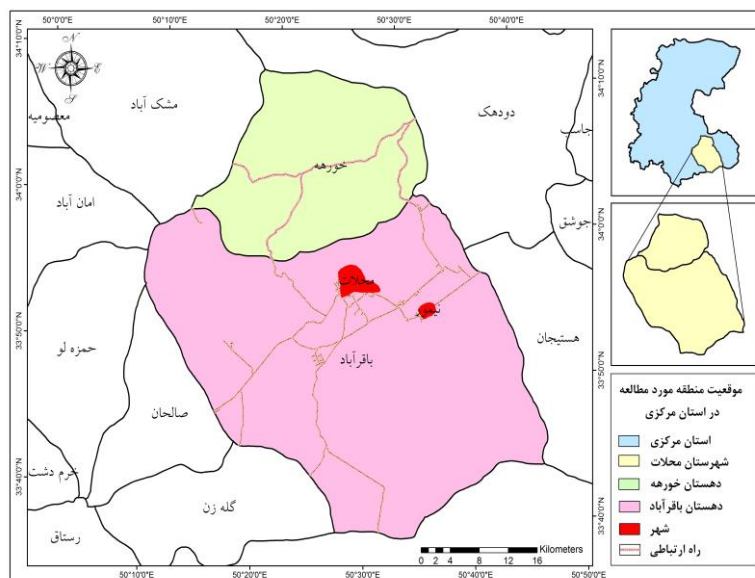
معیار	زیر معیار	شرح اثر زیر معیارها توسعه گردشگری	مرجع
فرهنگی اجتماعی	قطب گردشگری	قابلیت مطرح شدن به عنوان قطب گردشگری کشاورزی	مرادی، ۱۳۹۱
	تبلیغات	تبلیغات رسانه‌های گروهی در شناسایی گردشگری کشاورزی	خسروی دانش و همکاران، ۱۳۹۱
	تنوع جاذبه	توسعه گردشگری کشاورزی بر تنوع بخشی بر زمینه‌های جذب گردشگر	پیری و گیلانی، ۱۳۹۳
	امکانات خدمات رفاهی	تأثیر امکانات زیر بنایی و خدمات رفاهی بر توسعه گردشگری کشاورزی	خالدی و همکاران، ۱۳۹۰
	آموزش	افزایش آگاهی کشاورزان در رابطه با اهمیت توسعه گردشگری کشاورزی	کریمی، ۱۳۹۳
	فرهنگ سازی	افزایش آگاهی‌های عمومی مردم در رابطه با اهمیت توسعه گردشگری کشاورزی	پیری و گیلانی، ۱۳۹۳
توسعه اقتصادی	بازاریابی	برگزاری جشنواره گل و گیاه در توسعه گردشگری کشاورزی	ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۲ خالدی و همکاران، ۱۳۹۰
	تغییر قیمت زمین	تأثیر توسعه کشاورزی شهری بر قیمت زمین	مرادی، ۱۳۹۱
	سرمایه گذاری	سرمایه گذاری بخش خصوصی در توسعه گردشگری کشاورزی	مطیعی لنگرودی و حیدری، ۱۳۹۱ خسروی دانش و همکاران، ۱۳۹۱ بدری و همکاران، ۱۳۹۲
	اشتغال زایی	ایجاد فرصت‌های اشتغال جدید	کریمی، ۱۳۹۴ جوان و سقایی، ۱۳۹۳
	درآمد زایی	ارتقا سطح درآمد ساکنان شهر	خسروی دانش و همکاران، ۱۳۹۱
	نمای منظر شهر	تأثیر توسعه کشاورزی شهری بر زیبایی منظر شهری	صادقی و شبیانی، ۱۳۹۱
کالبدی محیطی	پایداری محیط	تأثیر توسعه کشاورزی شهری بر پایداری زمین	خسروی دانش و همکاران، ۱۳۹۱ احدنژاد و همکاران در سال ۱۳۹۱
	حفاظت محیطی	تأثیر گردشگری کشاورزی در حفظ و جلوگیری آسیب پذیری به محیط زیست	خالدی و همکاران، ۱۳۹۰
	سیاست گذاری	تأثیر قوانین موجود در زمینه تغییر کاربری اراضی بر حفظ کاربری‌های	صادقی و شبیانی، ۱۳۹۱
	تغییر کاربری اراضی	تأثیر توسعه گردشگری کشاورزی بر جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی	ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۲

جدول ۲. توصیف ویژگی‌های مسئولین و صاحب‌نظران (n=15)

متغیرها	سطوح متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۳	۸۶/۶۶
	زن	۲	۱۳/۳۳
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۸	۵۳/۳۳
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۷	۴۶/۶۶
سازمان یا اداره مربوطه	ایستگاه تحقیقات گل و گیاه	۲	۱۳/۳۳
	جهاد کشاورزی	۳	۲۰
	شورای شهر	۱	۶/۶۶
	شهرداری	۲	۱۳/۳۳
	فرمانداری	۵	۳۳/۳۳
	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دست گردشگری	۱	۶/۶۶
	اداره منابع طبیعی	۱	۶/۶۶

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان محلات در جنوب شرقی استان مرکزی در حدفاصل، حداقل ۳۳ درجه و ۳۷ دقیقه تا حداکثر ۳۴ درجه و ۹ دقیقه عرض شمالی و حداقل ۵۰ درجه و ۹ دقیقه تا حداکثر ۵۰ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد. وسعت شهرستان برابر ۱۹۹۵/۸۹۷ کیلومتر مربع و ارتفاع شهرستان محلات از سطح دریا ۱۶۲۲ متر است. در تقسیمات رسمی کشوری، شهرستان محلات در حال حاضر دارای ۲ شهر، یک بخش و دو دهستان به نام‌های باقرآباد و خورده می باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). شهرستان محلات به دلیل برخورداری از جاذبه‌های زیبا و کم نظیری همچون مزارع و باغات پرورش گل و گیاه، برگزاری جشنواره و نمایشگاه گل و گیاه همراه با ایجاد غرفه‌های جانبی بخش کشاورزی، ایستگاه ملی تحقیقات گل و گیاهان زینتی و داشتن کلکسیون‌های منحصر به فردی چون گیاهان فصلی، چند ساله (زینتی - دارویی و زینتی) درختان و درختچه های زینتی و کلکسیون رزهای رنگارنگ و...، برگزاری جشنواره گل‌های داوودی با بیش از ۸۵۰ گل رنگارنگ داوودی، باغ لاله‌ها، کوچه باغ‌ها، پارک سرچشمه، چشمه‌های آب گرم با قابلیت توریسم درمانی و چشمه های متعدد آبی با قابلیت اکوتوریستی - ورزشی، آب و هوای مناسب بیابانی در فصل تابستان در کنار جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی مثل: ستون های سنگی خورده، آتشکده ایشکوه، صنایع دستی (قالی و گلیم بافی)، آیین باستانی بیل گردانی از بستری بسیار مناسب برای توسعه گردشگری برخوردار است.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها و بحث

با توجه نتایج پژوهش سه دسته عوامل بر توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان محلات در حوزه‌های فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیست محیطی نقش آفرینی می‌نمایند

عوامل فرهنگی - اجتماعی

در حوزه‌ی عوامل فرهنگی - اجتماعی مؤثر بر توسعه‌ی گردشگری کشاورزی شاخص‌های مانند قطب گردشگری، تبلیغات، تنوع جاذبه، امکانات خدمات رفاهی، آموزش و فرهنگ سازی شناسایی گردید. در بین کل پاسخگویان سه شاخص قطب گردشگری، فرهنگ سازی و تبلیغات با ضریب تأثیر ۵۲، ۱۸ و ۱۴ درصد در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند جدول (۳).

جدول ۳. بررسی میزان اثر گذاری عوامل فرهنگی - اجتماعی در توسعه گردشگری کشاورزی

رتبه	وزن کل	فرهنگ سازی	آموزش	امکانات خدمات رفاهی	تنوع جاذبه	تبلیغات	قطب گردشگری	معیار
۱	۰/۵۱۸	(۴،۵۶)	(۳،۴۵)	(۴،۵۶)	(۲،۳۴)	(۵،۶۷)	(۱،۱۱)	قطب گردشگری
۳	۰/۱۴۴	(۵،۶۷)	(۶،۷۸)	(۵،۶۷)	(۶،۷۸)	(۱،۱۱)		تبلیغات
۴	۰/۰۸۴	(۵،۶۷)	(۶،۷۸)	(۳،۴۵)	(۱،۱۱)			تنوع جاذبه
۵	۰/۰۵۳	(۶،۷۸)	(۷،۸۹)	(۱،۱۱)				امکانات خدمات رفاهی
۶	۰/۰۲۳	(۵،۶۷)	(۱،۱۱)					آموزش
۲	۰/۱۷۸	(۱،۱۱)						فرهنگ سازی

عوامل اقتصادی

باتوجه به اینکه گردشگری کشاورزی به عنوان راهبردی جهت فعال‌سازی اقتصادی جوامع محلی که دارای پتانسیل لازم برای توسعه‌ی این نوع از گردشگری می‌باشند، مطرح شده است. لذا در این بخش بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی در شهرستان محلات می‌پردازیم. همانطور که در جدول (۴) ملاحظه می‌شود، در حوزه عوامل اقتصادی مؤثر در توسعه گردشگری کشاورزی شاخص‌های مانند بازاریابی، تغییر قیمت زمین، سرمایه‌گذاری، اشتغالزایی، درآمدزایی شناسایی گردید. در بین کل پاسخگویان سه شاخص درآمدزایی، بازاریابی و سرمایه‌گذاری با ضرایب تأثیر ۳۹، ۳۳ و ۱۰ درصد در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند.

جدول ۴. بررسی میزان اثر گذاری عوامل اقتصادی در توسعه گردشگری کشاورزی

رتبه	وزن کل	درآمد زایی	اشتغالزایی	سرمایه گذاری	تغییر قیمت زمین	بازاریابی	معیار
۲	۰/۳۳۷	(۵،۶۷)	(۴،۵۶)	(۴،۵۶)	(۷،۸۹)	۱	بازاریابی
۴	۰/۱۰۰	(۲،۳۴)	(۲،۳۴)	(۲،۳۴)	۱		تغییر قیمت زمین
۳	۰/۱۰۱	(۵،۶۷)	(۷،۸۹)	۱			سرمایه گذاری
۵	۰/۰۸۳	(۹،۹۹)	۱				اشتغالزایی
۱	۰/۳۸۸	۱					درآمد زایی

عوامل کالبدی - محیطی

در حوزه کالبدی - محیطی عوامل تأثیر گذار بر توسعه گردشگری کشاورزی شاخص‌های مانند نمای منظر شهر، پایداری محیط، حفاظت محیطی، سیاست گذاری، تغییر کاربری اراضی شناسایی گردید. در بین کل پاسخگویان سه شاخص نمای منظر شهر، پایداری محیط و حفاظت محیطی، با ضرایب تأثیر ۵۲، ۲۲، ۱۳ درصد در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند (جدول ۵).

جدول ۵. بررسی میزان اثر گذاری عوامل کالبدی - محیطی در توسعه گردشگری کشاورزی

رتبه	وزن کل	تغییر کاربری اراضی	سیاست گذاری	حفاظت محیطی	پایداری محیط	نمای منظر شهر	معیار
۱	۰/۵۱۵	(۴،۵۶)	(۴،۵۶)	(۵،۶۷)	(۵،۶۷)	۱	نمای منظر شهر
۲	۰/۲۲۲	(۲،۳۴)	(۵،۶۷)	(۳،۴۵)	۱		پایداری محیط
۳	۰/۱۲۶	(۳،۴۵)	(۳،۴۵)	۱			حفاظت محیطی
۴	۰/۰۷۶	(۶،۶۸)	۱				سیاست گذاری
۵	۰/۰۶۱	۱					تغییر کاربری اراضی

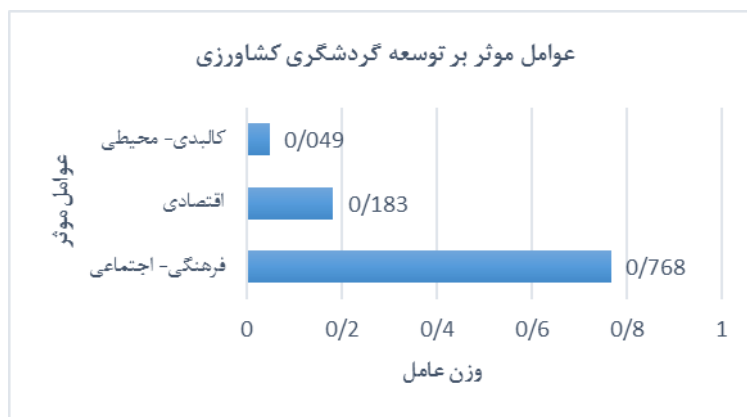
عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی

با توجه به مقایسه‌ی زوجی معیارها و زیرمعیارها، عوامل فرهنگی- اجتماعی با ضریب (۰/۷۶۸) تأثیر گذارترین عامل بر توسعه گردشگری کشاورزی می‌باشد و در بین عوامل اجتماعی- فرهنگی، قطب گردشگری با ضریب تأثیر (۰/۵۱۸)، فرهنگ سازی ضریب تأثیر (۰/۱۷۸) و تبلیغات ضریب تأثیر (۰/۱۴۴) بیشترین نقش را در توسعه گردشگری کشاورزی دارا می‌باشند. عامل اقتصادی با ضریب تأثیر (۰/۱۸۳) در درجه دوم اهمیت قرار دارد از بین عوامل اقتصادی سه شاخص درآمدزایی با ضریب تأثیر (۰/۳۸۸)، بازآیابی با ضریب تأثیر (۰/۳۲۷) و سرمایه‌گذاری با ضریب تأثیر (۰/۱۰۱)، بیشترین وزن به خود اختصاص داده‌اند. همچنین عوامل کالبدی - محیطی با ضریب تأثیر (۰/۰۴۹) کمترین وزن را در توسعه گردشگری کشاورزی دارا می‌باشند. که از بین عوامل کالبدی - محیطی سه شاخص نمای منظر شهر با ضریب تأثیر (۰/۵۱۵)، پایداری محیط با ضریب تأثیر (۰/۲۲۲) و حفاظت محیطی با ضریب تأثیر (۰/۱۲۶) بیشترین وزن به خود اختصاص داده‌اند جدول (۶).

جدول (۶): بررسی میزان اثرگذاری عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان محلات

رتبه	وزن کل	کالبدی- محیطی	اقتصادی	فرهنگی- اجتماعی	معیار
۱	۰/۷۶۸	(۴،۵۶)	(۳،۴۵)	(۱،۱۱)	فرهنگی- اجتماعی
۲	۰/۱۸۳	(۶،۷۸)	(۱،۱۱)		اقتصادی
۳	۰/۰۴۹	(۱،۱۱)			کالبدی- محیطی

با توجه به نتایج پژوهش، از بین سه دسته عوامل فرهنگی- اجتماعی، اقتصادی و کالبدی محیطی با توجه به نظر پاسخگویان، عوامل فرهنگی - اجتماعی با ۷۷ درصد در رتبه اول، عامل اقتصادی با ضریب تأثیر ۱۸ درصد و عوامل کالبدی - محیطی با ضریب تأثیر ۵ درصد در رتبه آخر قرار گرفته اند (نمودار ۱).

شکل ۲. رتبه بندی عوامل بر توسعه گردشگری کشاورزی (FAHP)

نتایج رتبه‌بندی شاخص‌های ۱۶ گانه عوامل سه‌گانه با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی نشان داد که سه شاخص، قطب گردشگری، فرهنگ سازی و تبلیغات با ضریب تأثیر ۵۲، ۱۸ و ۱۴ درصد در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند. و همچنین دو شاخص سیاست گذاری و تغییر کاربری اراضی در کل با ضریب تأثیر ۳۷ و ۳۰ درصد در رتبه‌های آخر و ماقبل آن قرار گرفته‌اند.

جدول ۷. بررسی میزان اثرگذاری شاخص‌های مؤثر در توسعه گردشگری کشاورزی

رتبه	وزن	معرف	گزینه
			کل
۱	۰/۳۴۹	قطب گردشگری	فرهنگی اجتماعی
۳	۰/۱۱۵	تبلیغات	
۵	۰/۰۶۴	تنوع جاذبه	
۷	۰/۰۴۰	امکات خدمات رفاهی	
۱۱	۰/۰۱۷	آموزش	
۲	۰/۱۳۵	فرهنگ سازی	
۶	۰/۰۵۹	بازاریابی	توسعه اقتصادی
۱۰	۰/۰۱۸۳	تغییر قیمت زمین	
۹	۰/۰۱۸۴	سرمایه‌گذاری	
۱۲	۰/۰۱۵۳	اشتغال‌زایی	
۴	۰/۰۷۱۱	درآمد زایی	کالبدی محیطی
۸	۰/۰۲۵۲	نمای منظر شهر	
۱۳	۰/۰۱۰	پایداری محیط	
۱۴	۰/۰۰۶	حفاظت محیطی	
۱۵	۰/۰۰۳۷	سیاست گذاری	
۱۶	۰/۰۰۳۰	تغییر کاربری اراضی	
-	۱	جمع	

نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش تعیین وزن هر یک از شاخص‌های مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان محلات بود. بدین منظور برای سنجش میزان اهمیت عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی از روش (FAHP) استفاده شده است. با توجه به مقایسه زوجی معیارها و زیر معیارها، عامل فرهنگی - اجتماعی با ضریب (۰/۷۶۸) تأثیر گذارترین عامل بر توسعه گردشگری کشاورزی می‌باشد از این منظر قطب گردشگری با ضریب تأثیر (۰/۵۱۸)، فرهنگ سازی ضریب تأثیر (۰/۱۷۸) و تبلیغات ضریب تأثیر (۰/۱۴۴) بیشترین نقش را در توسعه گردشگری کشاورزی دارا می‌باشند. لذا از دیدگاه اجتماعی و فرهنگی گردشگری کشاورزی پیامدهای مثبتی را برای جوامع به همراه خواهد داشت از جمله: گسترش تبادلات فرهنگی، تشویق به صلح و تفاهم، احیای سنت‌ها محلی، توسعه خدمات و زیرساخت‌ها برای مردم محلی، میراث فرهنگی و معماری، شناخت نقش زنان در جوامع روستایی، اکرام نقش کشاورزان در جامعه و ... در مقابل پیامدهای منفی فرهنگی و اجتماعی از جمله تغییر ناهمانی در سبک زندگی مردم محلی و فرهنگ سنتی، از بین رفتن زیر ساخت‌ها به علت فشار مفرط گردشگران، افزایش ناامنی نیز به همراه خواهد داشت (Moradi, 2012: 88). لذا توجه به عامل فرهنگی - اجتماعی، به عنوان ضرورتی اجتناب ناپذیر در پویایی گردشگری کشاورزی مطرح می‌باشد. همچنین عوامل عامل اقتصادی با ضریب تأثیر (۰/۱۸۳) در رتبه دوم اهمیت قرار دارد. از بین عوامل اقتصادی سه شاخص درآمدزایی با ضریب تأثیر (۰/۳۸۸)، بازاریابی با ضریب تأثیر (۰/۳۲۷) و سرمایه‌گذاری با ضریب تأثیر (۰/۱۰۱)، بیشترین وزن به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به اینکه در عصر حاضر، گردشگری و اقتصاد گردشگری، یکی از اصلی‌ترین و مهم‌ترین ارکان اقتصادی جهان به شمار می‌آید و نیز یکی از پر درآمدترین بخش‌های اقتصادی است. این صنعت جدید، در سال‌های اخیر با رشد چشمگیر خود نقش فوق العاده مهمی در تولید درآمد کشورها و ایجاد شغل‌های متنوع و جدید داشته است و سهم مهمی را در اقتصاد کشورها به عهده دارد. گردشگری کشاورزی نیز به عنوان یک محرک باعث افزایش تولیدات کشاورزی شده و با ایجاد فرصت‌های شغلی جدید باعث کاهش مهاجرت می‌شود، همچنین می‌تواند ارزآوری داشته باشد و سبب سرمایه‌گذاری شود و از این طریق به افزایش سطح رفاه و کیفیت زندگی جامعه روستایی منجر شود (Moradi, 2012: 84). بنابراین لزوم توجه جدی به این بعد از گردشگری کشاورزی از سوی کارشناسان و مسئولان مطرح می‌گردد. و عامل کالبدی - محیطی با ضریب تأثیر

(۰/۰۴۹) دارای کمترین وزن را در توسعه گردشگری کشاورزی دارا می‌باشد. که از بین عوامل کالبدی - محیطی سه شاخص نمای منظر شهر با ضریب تأثیر (۰/۵۱۵)، پایداری محیط با ضریب تأثیر (۰/۲۲۲) و حفاظت محیطی با ضریب تأثیر (۰/۱۲۶) بیشترین وزن به خود اختصاص داده‌اند. از مزایای زیست محیطی - کالبدی گردشگری کشاورزی می‌توان به مواردی نظیر افزایش آگاهی و توجه بیشتر به حفاظت از محیط زیست، فراهم کردن منابع برای حفاظت از محیط زیست، زمین‌های کشاورزی، مناظر طبیعی اشاره نمود، به طور کلی گردشگری کشاورزی به حفظ جوامع محلی، مناظر طبیعی و اکوسیستم‌ها کمک می‌کند. لذا گردشگری کشاورزی در مقایسه با سایر کسب و کارهای کشاورزی می‌تواند مزایای چندگانه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بیشتری برای مزارع، خانواده‌های کشاورز و حتی جوامع ایجاد می‌نماید (Karimi, 2015: 81). در مجموع می‌توان گفت با توجه به مطالعات انجام شده در این زمینه گردشگری کشاورزی پتانسیل لازم برای ایجاد مزایای اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی برای جامعه را دارد. با این حال لازم به ذکر می‌باشد که ارزیابی تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی حائز اهمیت می‌باشد زیرا توسعه گردشگری کشاورزی نیازمند همزمان از تمامی منابع و امکانات می‌باشد. لذا در مطالعه حاضر به بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری کشاورزی از دیدگاه کارشناسان پرداخته شد که عامل فرهنگی - اجتماعی به عنوان تأثیر گذارترین عامل بر توسعه گردشگری کشاورزی شناخته شد. و در این راستا پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد.

- اتخاذ شیوه‌های گردشگری پایدار که در آن به حفاظت از میراث فرهنگی، حفظ چشم انداز بصری و مدیریت چشم اندازهای طبیعی و حفظ زمین کشاورزی برای نسل‌های آتی ترغیب شود.
- ایجاد شرایط برای یک شالوده‌ی معین و افزایش هویت جوامع و تاکید بر اهمیت کشاورزی در مناطق محلی توسط مسئولین در شهرستان محلات.
- ارتقاء آداب و سنن محلی و امکانات رفاهی شهرستان محلات و ایجاد زیرساخت‌های خاص به منظور توسعه‌ی گردشگری کشاورزی
- برنامه‌ریزی در راستای احیای اقتصادی با توجه به پتانسیل شهرستان محلات در زمینه‌ی گردشگری کشاورزی که به نوبه خود به حفظ جوانان مشغول به کار در کشاورزی و تقویت اقتصادهای محلی خواهد انجامید.

References

- Ahad Nejad, M., Naderi, A., Naderi, A., & Sadeghi, E. (2012). Agrotourism (Agricultural tourism) A new attitude to enjoying natural attractions. *The 1st national conference on solutions to access sustainable development in agriculture, natural resources and the environment*. (in Persian)
- Akpinar, N. Talay, I. Ceylan, C & Gunduz, S. (2005). Rural women and agrotourism in the context of sustainable rural development: A case Study from Turkey. *Environment, Development and Sustainability*, 6(4): 473-486.
- Arroyo, C, G., Barbieri, C., & Rich, S. R. (2013). Defining agritourism: A comparative study of stakeholders' perceptions in Missouri and North Carolina. *Tourism Management*, 37: 39-47.
- Ataei, M. (2010). *Fuzzy Multi-criteria Decision Making*, Shahrood: Shahrood University of Technology. (in Persian)
- Badri, S. A., Rezvani, M.R. & Heidari, Z. (2013). Community participation in agricultural tourism planning (Case study: Rural areas of central district, Tonekabon county). *Tourism Planning and Development*, 1(43), 43-65. (in Persian)
- Barbieri, C. (2013). Assessing the Sustainability of Agritourism in the US: a Comparison between Agritourism and other Farm Entrepreneurial Ventures. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(2): 252-270 .
- Barghi, H., & Ghotbi Nejad, (2013). The Study of The Role of Tourist-agro-Ecotouristic Attractions in Rural Development (Case Study: Barzok section of Kashan), the first national conference on tourism, geography and Environmental Sustainability. *Shahid Mohfat University of Hamedan*, Hamedan, Iran. (in Persian)

- Brown, T. L., Daniel, J. D. (1993). Economic and Social Significance of Recreational Access for the Rural Community. *Morgantown, West Virginia: Extension Service. West Virginia University*. R.D. 759.
- Bumbalova, M. (2010). *Analysis of Agritourism in Arkansas and Slovakia: Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats*: Published master's thesis, University of Arakansas, Arakansasu United States.
- Che, D. Veek, A. & Veek, G. (2005). Sustaining production and strengthening the agritourism product: Linkages among Michigan agritourism destinations. *Agriculture and Human Values*, 22:225-234.
- Choo, H. Petrick, J. F. (2014). Social interactions and intentions to revisit for agritourism service encounters. *Tourism Management*, 40: 372-381
- Chronopoulou, M. (2013). *The case of Agrotourism in Greece and its contribution to regional development*. A Master's thesis, Erasmus School of Economics.
- Ebrahimi, A., Gentleman A., & Ghanbari, A. (2013). Agritourism (An opportunity to develop the tourism industry in the agricultural sector). *The National Meeting of Passive Defense in Agricultural Sector*. (in Persian)
- Ebrahimi, A., Gentleman A., & Ghanbari, A. (2013). Agritourism, to Approach Rural economic Development Sustainable Production. *The National Meeting of Passive Defense in Agricultural Sector*. (in Persian)
- Erisian, N. (2008). Agrotourism and its role in rural development. *Proceedings of the Seminar on: Tourism development policies and plans in Iran*, 107-134. (in Persian)
- Gao, J., Barbieri, J. C. & Valdivia, C. (2014). Agriculture Landscape Preferences: Implication for Agritourism Development. *Journal of Travel Research*, 53(3): 366-379.
- Ghadirimaasoum. M., Estelaji. A., & Pazoki, M. (2010). *Sustainable tourism (rural and nomadic)*. First Edition .Tehran: Tehran University Press (in Persian)
- Ghanbari, Y. (2008), Rural Tourism, a New Approach to the Management of Akshor Village, *Peyk Noor*, 7(3):142-188. (in Persian)
- Habibi, A. Izadiyar, S., & Sarafarazi, A. (2014), *Multi-criteria Decision Making, First Edition*. Rasht: Katibgil Publication.. (in Persian)
- Haidari Chine, R. (1387). *An introduction to planning for tourism industry*. Tehran: SAMT. (in Persian)
- Hyungsuk. C. James. F. P. (2014). Social interactions and intentions to revisit for agritourism service encounters. *Tourism Management*, 40: 372-381.
- Javan, J. & Saghaei, M (2004). Agriculture and Tourism (Approach for Surplus Monetization). *Journal of Applied Geosciences Research*, 3(3, 4) 141-119. (in Persian)
- Joanne Lack, K. (1997). *Agri-Tourism Development in British Colombia*. Published master's Thesis School of Resource and Environmental Management. British Colombia, Canada.
- Karimi, S. (2015). Agri-tourism entrepreneurship: A new strategy for sustainable rural development. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 1(4), 69-90. (in Persian)
- Khaledi, Sh., Monshizadeh, R., Rika J., Khalidi, Sh., & Khalidi, Sh. (2011). Feasibility study of tourist-agro-ecotouristic attractions in rural development with an emphasis on cherry orchards and the use of SWOT model: Small Lavasanat village. *Journal of Applied Geosciences Research*, 11(23): 7-23. (in Persian)
- Khalidi, Sh., Dehghan, A. Tabatabaei, S.M., & Abbaspour, S. (2011), proposed a sustainable ecotourism development model emphasizing the interaction between agricultural tourism and E-LTO, *Information Technology and Economic Jihad National Conference*. (in Persian)
- Khosravi Danesh, O. Mohammad Akhavan, A. & Mazaheri, R. (2012). The Role of Agricultural Tourism in Sustainable Development of Rural Areas. Case Study: National Plan of Tourism Project, Paul Baba Mahmoud Ghaleh Sarshir Pirkakran. *The First national conference on*

- solutions to access sustainable development in agriculture, natural resources and the environment.* (in Persian)
- Mahmoudi Nejad, H. & Bomanian, M. R. (2009), *Basics of Planning and Development of Rural Tourism*, Tehran: Hale Publications. (in Persian)
- Masoumi, H. (2007). Agricultural tourism (Agrotourism). *Quarterly Journal of Agricultural Engineering and Natural Resources Engineering*, 16: 61-58. (in Persian)
- Mnguni, K., I. (2010). *The socio-economic analysis of Agri-tourism in two rural communities in the Limpopo province*. Submitted in accordance with the requirements for the degree of Master of Science university of South Africa supervisor: Prof.
- Moradi, K. (2012). *The Analysis of Agritourism and its Development Approachs (Case Studi Mahallat Township)*. A Master's thesis, University of Isfahan, Isfahan, Iran. (in Persian)
- Ochterski, J. Monika, R. (2008). getting started in agritourism-Cornell cooperative Extension. Available at: <http://cctompkins.org/resources/getting-started-in-agritourism>.
- Peri, G. Sanye-Mengual, E. Rieradevall, J. Cilla, G. Rizzo, G. (2014) Proposal of a New Operative Brand for Environmentally Labelling Agritourism: Embodying Tourism, Buildings and Transportation Requirements. *World Applied Sciences Journal*, 32 (9): 1764-1774.
- Peyri, S., & Gilani, S. R. (2013), *Agrotourism (Agricultural Tourism)*, New Horizons in Tourism. *First National Conference on New Horizons in empowerment and sustainable development, architecture, construction, tourism, energy and environment, urban and rural.* (in Persian)
- Philip, S. Hunter, C. & Blackstock, k. (2010). A typology for defining agritouris. *Tourism Managemen*, 3: 754-7585.
- Rezvani, A. A. (1995). *City-Rural Relations with emphasis on Iran*, Payame second Edition. Tehran: Noor University publications. (in Persian)
- Snow Elinor R. (1994). *Farm Holidays and Ranch Vacations*. Beltsville, Maryland: Rural Information Center, National Agricultural Library, U.S. Department of Agriculture. *Rural Information Center Publication Series*, 39.
- Statistics Center of Iran. (2006). *Detailed results of the General Population and Housing Census of Markazi Province*. Tehran: Statistics Center of Iran.

How to cite this article:

Anabestani, A., & Moradi, K. (2020). The effective factors on the development of agro-tourism (Case study: Mahalat County). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 14(4), 817-831.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672113.html

The Effective Factors on the Development of Agricultural Tourism of (Case Study: Mahallat County)

Aliakbar Anabestani *

Professor, Geography & Rural Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Kebriya Moradi

PhD Candidate in Geography & Rural Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Received: 29 October 2017

Accepted: 04 January 2018

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Agricultural tourism is one of the rural tourism types that has significantly developed in developed countries in the two recent decades. Mahalat enjoys a very appropriate ground for the development of agritourism that results from the significant capabilities of this province at growing ornamental flowers and plants as well as the existence of the gardens of growing flowers and plants. In addition, the province can be considered as a major focus of tourist attraction in agritourism. Therefore, if proper and principled planning for tourist attraction is made, this industry can be a driving force for dynamic economy as well as a cheap and economical tool for development; by creating job opportunities, it entails investment that increases the welfare and standard level of people's life living in the area. Finally, it significantly helps the social and economic development of this province. In this regard, the aim of conducting the present study is to identify the effective factors on agritourism development in Mahalat Province.

Methodology

The study method is descriptive analytical in this research and data were collected through library and survey. The statistical population of the study includes authorities and experts of Mahalat province in tourism area. Excel software has been used to perform paired comparisons, generate hierarchy, and calculate the weight of each factor in the phased hierarchical process. In order to give weight to criteria and sub-criteria, the phased paired comparison was used; for this purpose, a questionnaire was designed and completed. In this questionnaire, the eighteen factors influencing the studied agritourism development were completed and then weight was given to the factors by Excel software. Next, according to theoretical framework, the criteria of agritourism development were investigated and extracted and then the sub-criteria were identified based on them. Therefore, based on the conducted research on factors affecting the development of agritourism, the criteria of agritourism development in three criterion of sociocultural with 6 sub-criteria, the criterion of economic development with 5 sub-criteria, and the physical-environmental criterion with 7 sub-criteria were examined.

Result and Discussion

The results of the paired comparison of the criteria and sub-criteria indicate that the sociocultural factors with the coefficient of 0.768 are the most influential factors on agritourism and the tourism pole with the impact factor of (0.518), building culture with the impact factor of (0.178), and advertisement with the impact factor of (0.144) play the most roles in agritourism development among the sociocultural factors. The economic factor with the impact factor of

* Corresponding Author:
Email: anabestani@um.ac.ir

(0.183) comes in the second place of importance and the income generating index with the impact factor of (0.388), marketing with the impact factor of (0.327), and investment with the impact factor of (0.101) have gotten the most weight among the three economic factors. Furthermore, the physical-environmental factors with the impact factor of (0.049) has the least weight in agritourism development. Three indices of landscape view of the city with the impact factor of (0.515), the sustainability of the environment with the impact factor of (0.222), and the environmental protection with the impact factor of (0.126) have gotten the most weight among the physical-environmental factors.

Conclusion

The present study aimed at identifying the factors affecting agritourism development in Mahalat Province. Therefore, FAHP method was used to evaluate the importance value of the factors affecting agritourism development. According to the paired comparison of the criteria and sub-criteria, the sociocultural factor with the impact factor of (0.768) is the most influential factor on agritourism development in Mahalat Province. From this perspective, tourism pole with the impact factor of (0.518), building culture with the impact factor of (0.178), and advertisement with the impact factor of (0.144) play the most roles in agritourism development. Thus, consideration of sociocultural factor is mentioned as an inevitable necessity in agritourism dynamics. In addition, the economic factor with the impact factor of (0.183) comes in the second place of importance and the physical-environmental factor with the impact factor of (0.049) has gotten the least weight in agritourism development.

Suggestions:

- Adopting sustainable tourism practices in which protection of cultural heritage, preservation of visual landscape, management of natural landscapes and preservation of farmland for future generations are encouraged.
- Creating conditions for a determined foundation and increasing the identity of societies as well as emphasizing on the importance of agriculture in rural areas by the authorities in Mahalat Province.
- Promotion of local customs and traditions and recreational facilities of Mahalat Province as well as creating specific infrastructures to develop agriculture
- Planning in line with economic revitalization according to the potentials of Mahalat Province in agricultural context that in turn result in maintenance of the youth working in agriculture and enhancement of local economies

Keywords: Tourism, agricultural tourism, Mahalat County, Fuzzy Analytic Hierarchy Process (FAHP)